

**XVII. YÜZYILDA SAFEVİLER'DE BİR ASKER VE SİYASET ADAMI;
SELMAN HAN-I SUBAŞI-YI DUNBULÎ (SELMAN HALİFE)****IN THE 17TH CENTURY IN THE SAFAVIDS, A SOLDIER AND POLITICIAN;
SALMAN KHAN-I SUBASI-YI DUNBULÎ (SALMAN CALIPH)****Fatih PEKOL*****ÖZ**

Selman Han-ı Subaşı-yı Dunbulî veya diğer adıyla Selman Halife-yi Dunbulî, XIII. yüzyıldan XIX. yüzyılın ortalarına kadar tarihin farklı dilimlerinde; Eyyubiler, Akkoyunlular, Osmanlılar, Safeviler, Aşşarlar, Zendler, Kaçarlar ve Ruslar adına birçok bölgeyi yönetmiş olan Dunbulî aşiretinin XVII. yüzyıldaki önemli isimlerinden biridir. Safevilerde askerî ve siyasi birçok göreve getirilmiş olan Selman Han-ı Dunbulî, Safevi ordusu ile beraber birçok sefere de iştirak etmiştir. Safevilere olan bağlılığından ötürü Selman Han'a Kurçibaşı ve Rekabdarbaşı gibi askerî ve mülki ünvanlar verilip, Çors ve Selmas hâkimliğine getirilmiştir. Selman Han'ın yönetimi altında bulunmuş bölgeler, Osmanlı-İran sınırında yer alan bölgelerdir. Dolayısıyla gerek adı geçen Han gerekse yönetim altındaki bölgeleri birçok kez Osmanlı Devleti ile İran arasında yaşanan gerilimlerin nedeni olmuş, Safeviler ile Osmanlılar arasında cereyan etmiş pek çok gelişmede öne çıkmışlardır. Örneğin Selman Han-ı Dunbulî Muhammed Paşa yönetimi altında bulunan Erciş ve Adilcevaz gibi Osmanlı topraklarına baskınlar düzenleyip söz konusu bölgeleri yağmalamıştır. Adı geçen Muhammed Paşa'yı esir alıp Safevi sarayına götürmüş ve neticede İran Şah'ının övgüsüne mazhar olmuştur. Osmanlılara karşı verdiği çetin mücadelelerden dolayı Şah I. Abbas tarafından "Han" ünvanıyla taltif edilmiştir.

Selman Han-ı Dunbulî ile ilgili özellikle İskender Bey-i Türkmen tarafından kaleme alınan Alem Ara-yı Abbasi isimli eser ile Muhammed İştihardî'nin kaleme aldığı Tezkiretü'l Denabile isimli eserde birçok bilgi mevcuttur. Bu çalışmada mezkur malumatlardan yola çıkarak adı geçen Han'ın askerî ve siyasi kişiliğine değinilmiş olup bu minvalde dönem kaynakları ve sonrasında yazılan eserler karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Safeviler, Çors, Selmas, Selman Han

Article Info**Araştırma Makalesi**

Geliş Tarihi: 08/08/2023

Kabul Tarihi: 25/08/2023

Atf

Pekol, F. (2023). XVII. Yüzyılda Safeviler'de Bir Asker ve Siyaset Adamı; Selman Han-I Subaşı-Yı Dunbulî (Selman Halife), *Anasay* 25, 81-91.

* Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Tarih Bölümü, Yeniçağ Tarihi Ana Bilim Dalı, fatihpekol10@gmail.com, ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-1881-0645>

ABSTRACT

Salman Khan-i Subashi-yi Dunbuli or Salman Califa-yi Dunbuli was one of the important names of the Dunbuli tribe, who ruled many regions in different periods of history from the 13th century until the middle of the 19th century on behalf of the Ayyubids, Akkoyunlus, Ottomans, Safavids, Afshars, Zends, Qajars and Russians. Salman Khan-i Dunbuli, who was appointed to many military and political duties during the Safavid period, participated also in many expeditions with the Safavid army. Due to his loyalty to the Safavids, Salman Khan was given military and civil titles such as Kurchibashi and Rakabdarbashi by the Shah's institution and he was appointed to the management of Chors and Salmas. The regions that were under the rule of Salman Khan are the regions located on the Ottoman-Iranian plateaus. Therefore, both the aforementioned Khan and the regions under his administration were the cause of tensions between the Ottoman Empire and Iran many times, and they came to the fore in many developments that took place between the Safavids and the Ottomans. For example, Salman Khan raided and plundered Ottoman settlements such as Ercish and Adilcavaz, which were under the rule of Muhammad Pasha. As a result of this attack, Salman Khan captured Muhammad Pasha, took him to the Safavid palace as a captive and thus won the praise of the Shah of Iran. There is information in many chronicles about Salman Khan-i Dunbuli, who was awarded the title of "khan" by Shah Abbas I due to his tough struggles against the Ottomans.

There is a lot of information about Selman Khan-i Dunbuli, especially in the book entitled Alem Ara-yi Abbasi written by İskender Bey-i Turkmen and in the book entitled Tezkiretu'l Denabile written by Muhammed İstihardi. In this study, the military and political personality of the mentioned Khan was mentioned, based on various information, and the sources of this period and the works written after it were compared.

Keywords: Ottoman State, Safavids, Salman Khan, Chors, Salmas.

Giriş

Safeviler'de Şah Muhammed Hüdabende'nin vefatından sonra Şah I. Abbas (1587-1629) Safevi tahtına oturmuştur. Şah I. Abbas ilk olarak İran içerisinde bozulan istikrarı yeniden tesis etmeye çalışmıştır. Böylelikle ilk olarak da Kızılbaş birliklerin ve Türk soylu emirlerinin etkisini kırmak için birtakım askerî yapılanmalara gitmiş, sözü edilen grupların etkisini minimize ederek devlet yapılanması içerisinde belli birtakım reform hareketlerine girişmiştir. Bu dönemde bozulan merkezi otorite bazı nüfuzlu ailelerin etkisinin kırılmasıyla beraber tekrar sağlanmıştır. Şah I. Abbas askerî ve mülki alandaki reformları hayata geçirerek, özellikle Safevi ordusunun yeniden yapılanması ve bu ordunun kendisine bağlı yeni bir ordu şeklinde dizayn edilmesinde bir hayli başarı sağlamıştır. Ancak Osmanlı Devleti ile yapılan savaşlar neticesinde, Osmanlı tehlikesine karşı Safevi devletinin payitahtını Kazvin'den İsfahan'a taşımak zorunda kalmıştır (Sümer, 1988, ss. 18-19).

1590 yılında Osmanlı Devleti ile Safeviler arasında yapılan Ferhat Paşa Antlaşması ile beraber Batı Azerbaycan'ın bazı şehirleri ile Tebriz, Karacadağ, Ermenistan, Şeki, Gence, Şirvan, Karabağ, Nihavend, Kars ve Tiflis Osmanlılar da kalmıştır. Ayrıca İran şahı bu antlaşma ile beraber İran toplumunda ve devlet kademelerinde gözlemlenen ilk üç İslam halifesinin yanı sıra Hz. Aişe'ye sarf edilen bazı nahoş söz, tutum ve davranışların yasaklanacağı teminatını da vermiştir (Aydoğmuşoğlu, 2011, ss. 124-130).

XVII. yüzyılda Osmanlı-Safevi savaşları daha çok Doğu Anadolu, Güney Azerbaycan ve Irak-ı Acem bölgelerinde yaşanıp Tebriz dahil birçok Azerbaycan şehri bu savaşlardan etkilenmiştir. Bu dönemlerde Safevi Devleti'nin Osmanlı Devleti'ne karşı Avrupa devletleri ile iyi ilişkiler geliştirmesi Osmanlılar ile Safevileri karşı karşıya getirmiştir. Elbette yapılan antlaşmalar gereği Safeviler'in Osmanlılar'a ödemesi gereken vergilerin az miktarda ya da geç gönderilmesi gibi sebepler de iki devlet arasında sık sık sorun yaşanmasında etkili olmuştur. Ayrıca Osmanlı-İran serhadında yeralan bazı mahalli hakimlerin sıklıkla saf değiştirip iki devlet

Research Article

Received: 15/06/2023

Accepted: 23/08/2023

Cite this article as:

Pekol, F. (2023). In the 17th century in the Safavids, a soldier and politician; Salman Khan-i Subashi-yi Dunbuli (Salman Caliph, *Anasay* 25, 81-91

arasında gerilimi tırmandırmaları da söz konusu etkenlerden birisi olarak da gösterilebilir (Aydoğmuşoğlu, 2011, ss. 124-130).

Safeviler 1603 yılında Osmanlı Devletine savaş açtıklarında Osmanlılar Avusturya ile harp halindeydi. Ertesi yıl Vezir Cigalazâde Sinan Paşa (ö. 1605) komutasındaki Osmanlı ordusu Selmas bölgesine yürümüş ancak Safevi kuvvetleri tarafından ağır bir yenilgiye uğratılmıştı. Bu yenilgi ile beraber Cigalazâde Sinan Paşa Diyarbakır'a çekilmek zorunda kalmış, 1605 yılında da vefat etmişti. Sinan Paşa'nın vefat haberi Safevileri kısmen de olsa rahatlamıştır (Sümer, 1988, ss. 18-19). Kuyucu Murad Paşa (ö. 1611) komutasındaki Osmanlı ordusu 1610 yılında Tebriz yakınlarına kadar gelmişti. Ancak iki tarafta savaştan çekindiği için herhangi bir muharebe olmadan iki kuvvet arasında sulh yapılmıştır (Kütükoğlu, 1993, s. 276). 1612 yılında imzalanan Nasuh Paşa (ö.1614) sulh antlaşmasıyla birlikte Safeviler Osmanlılara 200 yük ipek vermeyi taahhüt etmişlerdi. Bu antlaşmadan üç yıl sonra taahhüdünü yerine getirmeyen Safevilere karşı bu kez de Veziriazam Öküz Mehmed Paşa (ö. 1619) komutasında Revan'a sefer düzenlendi. Yapılan bu seferden de herhangi netice alınmadığı gibi Osmanlı kuvvetleri ağır bir yenilgi aldılar. Bu savaş neticesinde Safevilerin 100 yük ipek verme şartını Sultan I. Ahmed (ö. 1617) kabul etmemiş ve 1617 yılında Halil Paşa komutası altında Safevilere karşı Erdebil'e bir ordu gönderilmişse de herhangi bir sonuç alınamamıştır (Sümer, 1988, ss. 18-19).

İki imparatorluk arasında Kasr-ı Şirin Antlaşmasına doğru evrilecek olan çatışmalı süreç bu şekilde sürüp giderken Safevi tarafında oldukça etkili birtakım askerî ve mülki devlet adamları da tarih sahnesine çıkıyordu. Safevilerdeki bu askerî devlet adamlarından birisi de hiç kuşkusuz çalışmaya konu Selman Han-ı Subaşı-yı Dunbulî idi.

1. SELMAN HAN-I SUBAŞI'NIN MENSUBU OLDUĞU DUNBULÎ AŞİRETİ

Selman Han-ı Dunbulî'nin mensubu olduğu Dunbulî aşireti; tarih boyunca Eyyubiler, Akkoyunlular, Osmanlılar, Safeviler, Afşarlar, Zendler, Kaçarlar ve Ruslar adına birçok bölgede yönetimler sergilemiş; kendisine bağlı birçok şubeleri olan komplike ve konfedere bir aşirettir (Bitlisi, 2019, s. 345; Akasi, 1350, s. 134, Başçı, 2019, ss. 63-64). Bu aşiretin nesebi ile ilgili birçok farklı görüş mevcuttur. Bu görüşler Dunbulîlerin Türk, Bermeki, Arap, Kürt, Lor ve Zaza oldukları yönündedir. Dunbulî müelliflerinden Abdülrahim Kelanter Zerrabî tarafından XIX. yüzyılda kaleme alınan Tarih-i Kaşan isimli eser ile birtakım araştırma ve inceleme eserleri bu aşireti Bermekilere, oradan da Sasani krallarına dayandırmışlardır. Bu eserlerde Bermekilerin bazı siyasi olaylardan dolayı anavatanları olan bugünkü Afganistan'ın batı bölgesinde yer alan Belh şehrini terk etmek zorunda bırakıldıkları yazılmıştır. Ayrıca bu eserlerde Dunbulîlerin Belh'ten ayrıldıktan sonra Abbasi sarayına geldikleri ve burada rütbe alıp yükseldikleride yazılmıştır. Tarih-i Kaşan'da Harun Reşid'in ünlü veziri Yahya Bermek'in de bu aileye mensub olduğu belirtilmiştir (Nikitine, 1929, s. 110; Zerrabî 1379, ss. 229-231; Cevahir Kelam, 1924, C. IV, s. 205; Ruhani, 1382, s. 87; Mir Caferî-Hadiyan, 1388, s. 2).

Ortaçağ Arap yazarları Dunbulîleri Musul'da vaki bir Kürt taiefesi olarak nitelendirmişlerdir. Ayrıca bu dönemde Dunbulîlerin önemli alimler yetiştirdiği de bu yazarlar tarafından belirtilmiştir (Zehebî, C.I, s. 293; Hasan bin İbrahim el-Münşi el-Hısnî, 2019, s. 96; Tevfik, 2007, ss. 94-96). Evliya Çelebi ise eserinde bu taifenin bir Türkmen boyu olduğunu yazmıştır (Evliya Çelebi, C. IV, s. 421). Şeref Han-ı Bitlisi ise bu taifenin Şam Araplarından olduğunu ve İsa Bey isimli bir zatın Ömeriye Ceziresinden aşireti ile birlikte Azerbaycan'a geldiğini vurgulamıştır (Bitlisi, 2019, s. 344). Tarih-i Kızılbaşan isimli eserde ise bu taife Lor kavimlerinden sayılmıştır (Kızılbaşlar Tarihi, 2019, s. 14). Bazı eserler de ise bu taifenin Zaza olduğu görüşü öne sürülmüştür (Benedictsen-Christensen, 1921, s. 8; Gökalp, 2011, s. 33).

Dunbulîlerin bilinen siyasi etkinlikleri XIII. yüzyılda İsa Bey öncülüğünde Sökmenabad ve Hoy bölgesini yönetmeleri ile başlamıştır (Riyahi, 1372, s. 117). Bu tarihten sonra XV. yüzyılda Şeyh Ahmed Bey-i Dunbulî'ye Akkoyunlular tarafından Hakkari'nin bir bölümünün yanı sıra Bay Kalesi'nin yönetiminin verilmesi ile Dunbulîlerin Osmanlı-İran sınırındaki etkinlikleri pekişmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti ile İran arasında vuku bulan savaşlarda bu

aşiret, izlediği politikalar çerçevesinde kimi zaman İran safında yer alırken kimi zaman da Osmanlı Devleti tarafına geçmiştir (Bitlisi, 2019, ss. 345-350). Dunbulîler XIII. yüzyıldan XIX. yüzyılın ortalarına kadar mezkur bölgelerde bir hayli önemli siyasi etkinlik kazanmıştır (Riyahi, 1372, ss. 117, 200-2001).

Önceleri Yezidi inancına sahip olan ve daha sonra Sünniliğe evrilen bu aşiret Akkoyunlular döneminden itibaren yavaş yavaş Şiiliğe geçmiştir (Zerrabî, 1379, 131; Bitlisi, 2019, ss. 344-345). Selman Han-ı Subaşı-yı Dunbulî döneminde ise Şiilik, Dunbulî aşireti içerisinde yaygınlaşmıştır (Mir Caferî-Hadiyan, 1388, s. 3). Dunbulîlerin bölgedeki siyasi etkinliklerinin yanı sıra bölgenin imarında da önemli katkıları olmuştur. Özellikle Tebriz, Hoy ve Selmas gibi Osmanlı sınırına yakın bölgelerde birçok yapı inşa etmiş veya onarmışlardır (Riyahi, 1372, ss. 215-216, 308). Ayrıca Dunbulîler buldukları bölgeler ile İran genelinde birçok edip şair ve yazar da yetiştirmişlerdir. Bu edip ve şairler arasında Abdürrezak Bey-i Dunbulî, Hüseyin Han-ı Dunbulî, Abdülrahim Kelanter Zerrabî, Heyran Hanım ve Mutemmin el Etba'da bulunmaktadır. Bu yazarlardan kısmı ait oldukları aşiretin tarihini kaleme alırken bazıları da şiir divanları ile bağlı buldukları devletin siyasi, sosyal ve edebi tarihini yazmışlardır (Başçı, 2019, 91-95).

2. BİR ASKER VE SİYASET ADAMI OLARAK SELMAN HAN-I SUBAŞI-YI DUNBULÎ

Selman Han Dunbulî aşiretine mensup olup babası ise bu aşiretin önemli beylerinden olan Şahverdi Bey-i Dunbulî'dir. Şahverdi Bey amcazadelerinden olan Kılıç Bey ile Sökmenabad bölgesinin yönetimi hususunda sorunlar yaşamış ve bu bölgeyi Kılıç Bey'e bırakarak kendisi de Nazûk Kariyesi'ne yerleşmiştir (İştihardi, 1399, ss. 62-63). Babasının vefatından sonra Dunbulî aşiretinin başına geçen Selman Han, özellikle Safevi ve Osmanlı serhadının kesiştiği noktalardan olan Çors ve Selmas bölgesinin hâkimliğini yapmaya başlamıştır ki bu durum onu her iki devlet nezdinde önemli bir kişilik haline getirmiştir (Riyahi, 1372, 129).

Selman Han, Şah I. Abbas tarafından Safevi ordusu içerisinde *rikâbdarbaşı* ve *kurçibaşı* gibi merasim ve atlı birliklerden sorumlu görevlere getirilmiştir. Böylelikle Safevilerde merasim ve güvenlik erkanında yer alan Selman Han, bu görevler dâhilinde Safevi ordusu içerisinde birçok askeri ve askeri olmayan seferlere iştirak etmiştir. (İştihardi, 1399, ss. 63-64). Bu minvalde Şah I. Abbas'ın İsfahan'dan başlayarak Meşhed'e kadar 28 günde kurb niyetiyle yürüyerek gittiği İmam Rıza ziyaretinde Selman Han-ı Subaşı, Şah I. Abbas'ın yanında rikâbdarbaşı ünvanıyla yer almıştır. Bu tarihi ziyareti önemli bir yanıysa; Şah'ın maiyetinde bulunan Mirza Hidayettullah, Muhammed Zaman Bayındırî ve Selman Han-ı Subaşı gibi devrin önemli şahsiyetlerinin İsfahan ile Meşhed yolu arasındaki mesafeyi bir halat yardımı ile ölçmeleri olmuştur. Bu ölçüm sayesinde Şah I. Abbas'ın 28 günde kattığı yolun 192 fersah, 81 halat ve 25 arşın olduğu kaydedilmiştir (Jan Şarden, c. I, s. 63; İskender Bey-i Türkmen, 2019, C.II-1, s. 297).

Selman Han-ı Dunbulî, Çors ve Selmas hâkimliğinden dolayı Osmanlı-İran serhadında aşireti ile birlikte bulunmaktaydı. Bu durum Selman Han'ı Safevi topraklarını Osmanlı Devleti topraklarına bağlayan batı sınırlarını koruyan önemli bir sınır koruyucusuna dönüştürmüştür. Ancak bu husus bazen Selman Han'ın Osmanlı Devleti'ne sızmasına ve buraları tahrip etmesine yol açmıştır. Örneğin; Muhammed İştihardi, Abdürrezak Bey-i Dunbulî ve Nadir Mirza eserlerinde Selman Han'ın Osmanlı topraklarına saldırılarını ve Tebriz'de bulunan Osmanlı ordusu içerisinde Defter Ağası (Defter Emini) olan Cafer Ağa'yı kaçırmaları ile ilgili birçok malumat vermişlerdir. Bu minvalde Selman Han-ı Subaşı 1603-04 yılında Defter Ağası Cafer Ağa'yı kaçırp Zencan'a Şah'ın huzuruna götürmüştür. Muhammed İştihardi, Selman Han'ın bir plan dahilinde Cafer Ağa'yı kaçırdığını belirtip buna göre Selman Han ile beraber bazı Dunbulîlerin plan yaparak ve Cafer Ağa'yı tuzağa düşürerek kaçırdığını ayrıntılarını da paylaşmıştır. Cafer Ağa'nın kaçırılması ile birlikte Osmanlıların savaş planı ile beraber, ordunun lojistik ve ikmal gibi askeri bilgileri Safevilerin eline geçmiştir. Selman Han'ın bu eyleminden sonra Safeviler Osmanlı Devleti'nin hareket planlarını öğrenmiş ve böylelikle Tebriz ile beraber Gürcistan, Şirvan ve Dağıstan bölgeleri Safeviler'e geçmiştir. Şah I. Abbas, Selman Han'ın savaş

öncesi ve sonrası üstün gayretlerini görmüş ve kendisine; “Sultan-ı Subaşı” lakabının yanı sıra Çaldıran, Ovacık, Sökmenabad ve Ebka hükümetlerini ita etmiştir. (Riyahi, 1372, s. 129; Nadir Mirza, 1398, ss. 254-255; İştihardi, 1399, 67-69; Abdürrezak Bey-i Dunbuli, 1349, c. I, s. 55). Ancak Şah I. Abbas dönemini anlatan ve İskender Bey-i Türkmen tarafından kaleme alınan Tarih-i Alem Ara-yı Abbasi’de Defter Ağası Cafer Ağa lafzından söz edilmemektedir.

3- İRAN KAYNAKLARINDA SELMAN HAN-I SUBAŞI’NIN OSMANLI DEVLETİ’NE KARŞI ASKERİ VE CASUSLUK FAALİYETLERİ

Selman Han Osmanlı-İran sınır bölgelerinde aşireti ile birlikte yerleşik oluşundan dolayı Osmanlı Devleti’ne karşı birçok olumsuz faaliyet içerisinde bulunmuştur. Bu bağlamda Osmanlı-İran barışını bozan sınır hanları içerisinde yer almıştır. İran kroniklerinde Selman Han-ı Subaşı-yı Dunbuli’nin Osmanlı-İran barışını bozmasını ve Osmanlı Devleti içerisinde gerçekleştirmiş olduğu askeri ve casusluk faaliyetleri önemli ölçüde anlatılmıştır. Selman Han’ın bu barışı bozması ve akabinde yukarıda da değinildiği gibi 1603-04 yılında Defter Ağası (Defter Emni) Cafer Ağa’yı kaçırması Muhammed İştihardi’nin XIX. yüzyılda kaleme aldığı Tezkiret’ül Denabile isimli eserinde şöyle anlatılmaktadır;

“Şah I. Abbas Osmanlı Devleti ile yapılan barışı bozmak için bahane arıyordu. Çünkü Azerbadgan (Azerbaycan) haksız bir şekilde Safeviler’den alınmıştı. Bu sebepten dolayı Selman Han-ı Subaşı-yı Dunbuli ve Emir Han-ı Zerrinçeng-i Kürd-i Bradost Osmanlı-İran arasındaki barışı bozan kişilerden oldular. Emir Han-ı Zerrinçeng-i Kürd-i Bradost bu konuda padişaha şöyle yazmıştı; “Ben ve Şahkulu Belilan’ın çocukları Rumilere isyan ettik. Urmiye’de bulunan Luker Çenlek Kalesi ile Selmas’ta yer alan Karnıyarık Kalesi’ni güçlendirip güvenli bir hale getirdik. Bizler İran padişahının Azerbadgan’a gelmesini ve Rumileri buradan kovmasını istiyoruz“ dedi. Padişah Selman Han’ı o bölgeye gönderdi. Selman Han’da yanındaki 3 süvarisi ile birlikte Sehend Dağı’na doğru yola çıktı ve nihayetinde 7 gün sonra buraya yetişip uygun bir yerde saklandı. Selman Han, bir süre sonra Ali Paşa’nın Emir Han ile Hakkarilileri Tebriz’den çıkaracağını düşündüğü için yanındaki adamları ile beraber Tebriz’e geçti. Selman Han Tebriz’e vardığı zaman şehir adeta harabe bir bahçeye dönüşmüştü. Selman Han Tebriz’de vaki bir bahçeye gitti ve orada casusluk faaliyetlerine başladı. Bahçede bulunan bir hamam gördü ve şöyle mırıldandı; “Şüphesiz sabah birileri bu hamama gelecektir ve bizde buraya gelen ilk kişiyi alıkoyacağız”. Böylelikle Selman Han bir köşede saklandı. Selman Han, sabaha doğru uzaktan iki kişinin hamamın kapısına doğru geldiğini birinin elinde yolu aydınlatmak için kullanılan bir çerağ olduğunu görünce diğer kişinin önemli biri olduğunu anlamıştı. Selman Han, bir dağ Kaplanı gibi onların üzerine atladı. Önce önde çerağ taşıyan kişiyi kılıcıyla öldürdü. Daha sonra öldürdüğü kişinin sahibi olduğunu düşündüğü kişinin yakasını kuvvetli elleriyle sıktı. Selman Han, bu kişiyi kimsenin görmemesi için hızlıca bahçeye çekip onu; sesli nefes alırsan bu son nefesin olur” diye ikaz etti. Selman Han bu şahsı süvarisinin yanına oturtup belinden bağladı. Güneş doğmadan yanlarındaki Rumî esir ile birlikte oradan ayrıldılar. Gündüzleri saklanıp geceleri yürüyorlardı. Neticede padişahın olduğu yere geldiler. Selman Han huzura çıkıp Rumî esiri bizzat padişaha teslim etti. Bu kişi Defter Ağası Cafer Ağa’ydı. Selman Han şaha; “Ali Paşa bütün askerlerini Urmiye ve Selmas’a götürdü. Tebriz’de ise 300 asker bıraktı” dedi. Şah, Selman Han’ı övdükten sonra ona şöyle dedi; “Hizmetinin karşılığı olarak Azerbaycan’ı aldıktan sonra her nerede ne istersen sana vereceğim ki bu senin hakkındır”. Selman Han ise yeri öpüp şöyle dedi; “Allah’ın izniyle memleketi düşmandan kurtarırsak emir padişahındır”. Herbiri Rüstem ve İsfendiyar gibi cesur olan süvarilere 2.5 fersah mesafedeki Fesuheç bölgesine gitmelerini emretti. Bu haber hızlıca Tebriz’e ulaştı. Bu esnada Tebriz’de bayram vardı ve herkes bayramlaşıyordu. 20 yıl boyunca Rumilerin emri altında kalmışlardı. Tebrizliler

Rumilerin kaybettiğini anlayıp Kızılbaş şiarını söyleyip şahın Tebriz'e gelişini haykırdılar. Ali Paşa ise Hoy'a gidip Revan ve Nahçıvan askerlerine kendi bölgelerine dönme emri verdi. Selma Han ise şahın Tebriz'e geleceğini duyunca hızlıca Tebriz'e doğru harekete geçti. Şah önce Merend'e doğru hareket etti. Burada bulunan Sufiyan köyünü Rumilerden aldı. Aynı gün Selman Han'a "Selman Sultan-ı Subaşı" ünvanı verilmiş; Çaldıran, Ebka, Sökmenabad ve Ovacık hükümetleri kendisine tevdi edilmişti. Selman Han hemen Dunbulî aşiretinin bir kısmının bulunduğu Kotur Deresi'ne geçerek buradaki Kılıç Bey-i Dunbulî ile amcası Cemid Sultan-ı Dunbulî'yi şaha gönderdi. Şah her ikisine şefkat gösterip vatanlarına dönmelerine izin verdi" (Nadir Mirza, 1398, ss. 253-255; İştihardi, 1399, 66-70).

İştihardi, bu olaydan iki yıl sonra Mahmudîlerin İran'a doğru saldırıya geçtiğini belirtip Şahın Revan komutanı Emir Gune Han-ı Kaçar'ı bu saldırıları durdurmak için görevlendirdiğini vurgulamıştır. Böylelikle Emir Gune Han, Bayezid ve Makû'ye doğru harekete geçmiştir. Bu esnada Zeynel Bey-i Mahmudî Çors bölgesine doğru saldırıya geçmişti. Ancak Çors halkı bu saldırılara karşı koymuştu. Mahmudîler bu savaşta Çors halkından birçoğunu öldürdüler. Böylelikle Şah I. Abbas, Mahmudîler için kıssas emri vermişti. Bu esnada Mahmudîler Çors Kalesi'ne doğru da saldırıya geçtiler. Şah, Selman Han-ı Dunbulî'ye Mahmudîleri kılıçtan geçirip Çors'u almasını emretti. Selman Han 3 gün boyunca Mahmudîler ile savaşmış onlardan 200 kişiyi öldürmüş ve neticede Çors'u almıştı (İştihardi, 1399, s. 70).

Selman Han 1608-1609 yılında Çors-Selmas hakimliği döneminde Erciş ve Adilcevaz hakimi olan Zal Paşa'nın oğlu Muhammed Paşa'nın topraklarına saldırmış ve buralarda da önemli yağma faaliyetlerinde bulunmuştur (Nadir Mirza, 1398, s. 255). İskender Bey-i Türkmen, *Alem Ara-yı Abbasi* isimli eserinde Selman Han'ın Erciş ve Adilcevaz topraklarını yağmalayarak Osmanlılar adına bu bölgenin hakimi olan Muhammed Paşa'yı esir almasını ve neticede Muhammed Paşa'nın öldürülmesi hadisesini aşağıdaki geniş anekdotla şöyle aktarmıştır;

"Muhammed Paşa kendisini dünyanın tanınan en cesur kişisi sayarak kibir ve gurur göğünün ta yükseklerinde uçuyordu. Kızılbaş ülkeleri hududunda bazı yararlılıklar göstermeyi hedefleyen biriydi. Kuvvet ve kudretinin sesini her tarafta yükseltmek ve Rumiler arasında bununla itibar kazanmak niyetindeydi. Daima fırsat kolluyor ve eline fırsat geçtikçe Memalik-i Hümayûn'un hududlarına tecavüz ediyordu. Bu sene Hazret-i Eşref-i Alâ tarafından Çors hakimi olan ve bu Muhammed Paşa ile vilayet komşusu olan Subaşı Dünbüllü Selman Han, Muhammed Paşa'nın hareketlerinin ve beğenilmez işlerinin iç yüzünü hududun emîrül-ümerâsı olan Tebriz Hakimi Pîr Budak Han'a bildirip ondan yardım istedi. Pîr Budak Han'da kendi Türkmenlerinden 200 kişi ve hudud emirlerinin adamlarından da 100 kişiyi iş bilen adamlarından birinin komutası altında Selman Sultan'ın yardımına tayin edip bunların Selman Sultan'ın adamları ile birlikte hududu geçip Erciş ile Adilcevaz ülkelerini yağma etmeye, zarar verdimeye ve dik başlı, burnu havalı, kendi istikametinden başka istikamet tanımayan aynı zamanda fesad çıkarmak isteyen (Muhammed) paşaya ders vermek ve haddini bildirmek için Osmanlı topraklarına gönderdi. Selman Sultan'ın maiyetindeki asker sayısı gönderilen yardımlarla ve kendi birlikleri ile beraber yaklaşık 500 askere ulaşmıştı. Selma Sultan atının yularından tuttuğu gibi soluğu Erciş'te aldı. Askerlerinden 200 kişiyle birlikte kaleyi muhasara altına aldı. 100 askeri de onlara yardım etmeleri için tayin etmişti. Bu esnada mezkur paşa da kalede bulunuyordu. Çıkacağı zaman kollanmıştı. Kaleden çıkar çıkmaz meydan muharebesine girişilecekti. Selman Han adamlarından 200 kişiyi yağma ve talan için hazırladı. Bunlardan 40-50 kişi kadarı Muhammed Paşa'nın bulunduğu kaleye yaklaştıkları sırada paşa onların geldiklerini haber aldı. Karşısında az sayıda asker gören paşa cesaretlenmişti. Kendi askerlerinin sayıca daha üstün olmadıklarını göz önüne alarak onlara karşı koymayı hesapladı. Böylelikle kaleden çıkarak adamları ile onlara karşı saldırıya

geçti. Öte taraftan Kızılbaşlar'da çarpışmak için hazır bekliyordu. Kaleden dışarı çıkan kuvvetleri karşılamış, mızrak ve kılıçlarıyla o muhalif zümrenin mensuplarını birer ikişer öldürmüşütlür. İki taraf arasında savaş alevlenmişti. Aslan avcısı gaziler arka arkaya yetişerek yiğitlik gösteriyorlardı. Muhammed Paşa kendi adamlarının zayıflığını ve gazilerin de onlara saldırdığını ve vaziyetlerini bozduklarını görünce bizzat kendisi muharebeye iştirak ederek bir Türkmen gazisi tarafından karşılandı. Bu Türkmen gazi Muhammed Paşa'yı tanımamıştı. Ama elindeki mızrağa yüklenerek tek bir mızrak darbesi ile paşayı atından düşürmüştü. Türkmen gazisi yere düşen paşanın üzerine atlamış onu etkisiz hale getirmişti. Türkmen gazinin niyetini ve işinin bittiğini anlayan Muhammed Paşa hemen kendini tanıtıp teslim olmuştu zira teslim olmazsa öldürülmesi içten bile değildi. Böylelikle Rumiler bozguna uğramış, dağılıp kaçmıştular. Kaçanların çoğu da yolda ölmüştü. Çünkü kalenin kapısına varıncaya kadar muzaffer gaziler tarafından takip edilip öldürülmüşütlür. Kaçanların bir kısmı ise yaralanmış artık herhangi bir iş göremez hale gelmişti. O bölge gaziler tarafından yağma edilip dağıtıldı. Gaziler sağ salımdı ve muzaffer olmuştular. Pir Budak Han derdest edilen Muhammed Paşa'yı payitahta yüce şahın huzuruna gönderdi. Muhammed Paşa'dan evvel yakalanıp padişahın ihsan ve lütüflarına mazhar olan Handan Ağa'nın çocukları da o cennet gibi mecliste hazır bulunmuştu. Meclistekiler; Muhammed Paşa'nın cesaretinden ve şecaatinden bahsetmişütlür. Muhammed Paşa'nın şecaatinden haberdar olan Hazret-i Alâ Şah-i Zillulahi Muhammed Paşa'yı tıpkı bir misafir gibi ağırladı. İhsan ve cömertliğin merhamet ve iltifatın mazharı olan şah, etrafındakilere de Mehmet Paşa'ya iltifat ve merhamet gözü ile bakarak onu misafir gibi ağırlamalarını emir buyurdu. Muhammed Paşa gitgide o cennet misali meclise girebilmek için ruhsat istiyor, oranın müdavimlerinden olmak için gayret gösteriyordu. Nihayet bir süre sonra meclisin müdavimlerinden birisi haline gelmişti. Her daim mecliste hazır bulunuyordu. Zamanla şahın işret nedimlerinden birisi olma şerefine nail olmuştu. Ancak Muhammed Paşa'nın kafası ne vakit dumanlansa; hemen eski günlerine dönüyor bu halden de bir türlü uyanmak nedir bilmiyordu. Derken eskisi gibi yine yükseklerden uçmaya başlamıştı. Mecliste bazı yakışık kalınmayacak sözler sarf ediyordu. Söylenmeyecek sözleri de söylemekten çekinmiyordu. Yersiz ve zamansız laflar edip, cümleler kullanmaktan kendisini bir türlü alamıyordu. Nihayet bir gün Hazrat-i Alâ Şah Zillullahi'den rica ederek Rum'a bir adam gönderilmesini ve kendisinin sıhhat içerisinde bulunduğunu ailesine bildirmesini istedi. Onun bu isteğine izin verildi. Onun kendi saray ağası olan bir zatın bu iş için görevlendirilmesi uygun görülmüştü. Muhammed Paşa'nın ailesine göndereceği hediyeler Hazret-i Alâ Şah-i Zillulahi'nin kontrolünden geçti...

Ancak Hazret-i Alâ Şah-i Zillulahi işi sıkı tutmak istemiş olmalı ki hudud emirlerine gönderdiği bir fermanla Muhammed Paşa'nın adamının gitmesine izin verilmemesini ve bu şahıstaki hediye ve mektupların bir torbada huzura gönderilmesini emretmişütlür... Muhammed Paşa'nın göndermiş olduğu hediyeler ve mektupların daha önce Hazret-i Alâ Şah-i Zillulahi'ye gösterilenlerden farklı olduğu anlaşıldı. Torbadaki mektupların bazılarında Kızılbaşları yenmenin plan ve yolları anlatılmış ve Kızılbaşlar ile ilgili birçok yakışık almayan sözler sarfedilmişütlür... Tüm bunlardan sebep; Muhammed Paşa'nın yokluğu varlığına tercih edilmiş, ecelinin de yardımıyla öteki dünyanın yolunu tutması gecikmemişütlür" (İskender Bey-i Türkmen, 2019, c. II, ss. 535-537).

Gazi Bey bin Şahkulu Belilan'ın çocukları 1616-17 yılında Selmas'ta bulunan Karnıyarık Kalesi'ni ele geçirmişlerdi. O dönemlerde Selmas'a yakın olan Çors'un Hakimiyeti Selman Han-ı Dunbuli'de bulunmaktaydı. Bu esnada Muhammed Taki Bey Karnıyarık Kalesi'ne, Muhammed Paşa(Tekeli Paşa) ve Hoşab Hakimi Zeynel Han-ı Mahmudî de Selmas'a doğru yola çıktılar. Bu dönemlerde Safeviler adına Tebriz'i yöneten Pîr Budak Han'da bir grup asker ile bölgeye gelmiş

ve Osmanlı Devleti'ne karşı savunma pozisyonuna geçmişti. Neticede Pîr Budak Han bu savaşta yaralanıp hayatını kaybetti. Bu esnada Selman Han-ı Subaşı ve Minbaşı Muhammed Taki Bey ise bu saldırılardan gizlenerek hayatta kalabilmişlerdir. Ertesi gün Osmanlı kuvvetleri tekrardan saldırıya geçtiler. Ancak Hisar'da bulunan kuvvetler bu saldırıları da püskürttüler. Osmanlı ve Mahmudî kuvvetleri ağır zayıflatlar verip geri çekilmek zorunda kaldılar. Selman Han-ı Subaşı bu savaşta da son derece aktif mücadele edip Tebriz'e gidip Şah'ın övgüsüne mazhar olmuş ve Şah tarafından kendisine "Han" ünvanı verilmiştir. Ayrıca Çors'a ilave olarak Selmas bölgesi de Selman Han'a ita edilmiştir (İskender Bey-i Türkmen, 2019, C. 2/II, ss. 698-699; İştihardi, 1399, ss. 73-76).

Selman Han, ömrünün sonuna kadar Selmas ve Çors hakimliği yaptı. Bu dönemlerde Hoy ile beraber birçok bölge de kendisine bağlandı. Muhammed Emin Riyahi Dunbulîlerin Çors'taki imaret yapımlarının Selman Han döneminde başladığını belirtmiştir (Riyahi, 1372, ss. 129-130). Bazı kaynaklarda Selman Han'ın Safevi Devleti içerisinde Dunbulî aşiretine Şii olma yolunda toplu çağrıda bulunan ilk kişi olduğunu yazmışlardır (İştihardi, 1399, ss. 64-77; Riyahi, 1372, ss. 130-131). Ancak Dunbulîlerin ilk olarak Akkoyunlular döneminde Şiiliğe yöneldikleri bilinmektedir. (Zerrabî, 1379, s. 131). Neticede Selman Han 22 yıllık hakimiyetinin ardından 1040/1630-31 yılında hayatını kaybetti (Riyahi, 1372, ss. 129-130). Bu önemli Dunbulî hanının, Kenan Bey isminde evladı olup Kenan Bey babası henüz hayattayken genç yaşta vefat etmiştir. Cevahir Kelam, Selman Han'ın vefatından sonra Nazûk Kariyesi'ne gömüldüğünü belirterek ondan sonra ise torunu I. Eyüp Han'ın dedesinin yerine Hoy, Salmas ve Sökmenabad hakimliğine geçtiğini yazmıştır (Cevahir Kelam, 1924, c. IV, s. 207).

SONUÇ

Selman Han-ı Subaşı-yı Dunbulî XIII. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar günümüz Azerbaycan, Irak, İran, Türkiye ve Suriye dahilinde ki birçok bölgede hakimiyet kurmuş olan Dunbulî aşiretinin XVII. yüzyılda ki en önemli beyidir. Safevilerde üstlenmiş olduğu askerî ve siyasi görevler onun şöhret kazanmasını ve tanınmasını sağlamıştır. Özellikle Safevi Şahlarından I. Abbas'ın sürekli yanında seferlere iştirak etmesi onun Safevi Devleti içerisinde vazgeçilmez kılınmış ve bu bağlamda farklı rütbelere ile ödüllendirilmiştir. Selman Han bu seferlerde Şah I. Abbas'ın en güven duyduğu komutanlarından olması hasebiyle Rikâbdarbaşı ve Kurçibaşı rütbelere yükseltilmiş ve göstermiş olduğu yararlılıklardan dolayı da kendisine "Han" ve "Subaşı" ünvanları verilmiştir.

Selman Han'ın Safevi ordusu ve siyaseti içerisinde bu denli yükselmesinin en önemli sebebi Osmanlı-Safevi serhadında bulunan Çors ve Selmas bölgesinin hakimliğini üstlenmesi ve Dunbulî aşiretinin buralarda çok nüfuzlu olmasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda Osmanlı-İran savaşlarında aktif görevler almıştır. Selman Han'ın yönetim bölgelerinin Osmanlı Devleti'ne yakınlığı sebebiyle Osmanlılar ile gerçekleşen savaşlarda aşireti ile birlikte bir öncü kuvvet olmuştur. Bu minvalde Osmanlı Devleti'ne karşı yapmış olduğu saldırılar ve neticesinde gelişen yağma faaliyetleri ile Osmanlı Devleti bir hayli zayıf vermiştir. Özellikle Erciş ve Adilcevaz'ı yağmalayıp bu bölgelerin hakimi Muhammed Paşa gibi bir ismi esir alması Selman Han ve Dunbulîlerden oluşan askerlerinin savaş kabiliyeti ve gücünü göstermesi bakımından önemli bir ayrıntıdır.

Dunbulîler, inanç olarak önce Yezidilikten Sünniliğe daha sonraları ise Sünnilikten Şiiliğe evrilmişlerdir. Dunbulîlerin Akkoyunlular döneminde Şiileşme süreçleri XVII. yüzyılda Selman Han döneminde hız kazanmıştır. Selman Han döneminden önce Dunbulîler de kısmen gerçekleşen Şiileşme Selman Han ile beraber genişliyerek devam etmiştir.

Şimdiye kadar İran sahasında Dunbulî aşireti ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Ancak bu aşiret tarihi çalışmaları genel olarak XVIII. ile XIX. yüzyılları arasını kapsayan Dunbulî beyleri ile ilgilidir. Dunbulî tarihlerini anlatan bir çok eserde ise Selman Han'a dair malumatlar çok azdır.

Bu minvalde Selman Han-ı Subaşı-yı Dunbulî ile ilgili şimdiye kadar spesifik bir çalışma yapılmamıştır. Yapılan çalışma ile bu anlandaki eksiklik giderilmeye çalışılmıştır.

Etik Beyan

“XVII. Yüzyılda Safeviler’de Bir Asker ve Siyaset Adamı; Selman Han-ı Subaşı-yı Dunbulî (Selman Halife)” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırma etik kurul kararı zorunluluğu taşımamaktadır. Makale, Etik Kurulları Yayın Etiği Komitesinin (Committe on Publication Ethics-COPE) yazar, hakem ve editörler için belirtilen kurallardan yararlanılarak oluşturulmuş olan Anasay dergisi etik kuralları çerçevesinde yazılmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author declares that they have no competing interests

Funding: The author declared that this study had received no financial support.

KAYNAKÇA

Abdülrahim Kelanter Zerrabî, (1379). *Tarih-i Kaşan*, Tashih: İreç Avşar, İsfahan: Neşre Capi Emir Kebir/Neşre Dijitali Merkez-i Tahkikat Reyane-i Kaimiye-i İsfahan.

Abdürezzak Bey-i Dunbulî, (1349). *Tecrübet’ül Ahrar ve Teslîyet’ül Ebrar I-II*, Tashih. Hasan Qazi Tebatabai, Tebriz: Daneşgede-yi Edebiyat ve Ûlum İnsanî-yi Tebriz-Müesse-yi Tarih ve Ferhengî İran, Tebriz.

Akasi, M. (1350). *Tarih-i Hoy*, Tebriz: İntişarat-ı Müessese-i Tarih ve Ferhengê İran.

Aydoğmuşoğlu, C. (2011), *Şah Abbas ve Zamanı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara

Başçı, V. (2019) “Dunbulî Beyliği Tarihi ve Tarihi Kronikleri [XIII-XVIII. YY.]” *Kadim Akademi SBD*, 3(2), 2019, ss. 63-114.

Benedictsen, A.M - Christensen, A. (1921). *Les Dialectes D’awroman et de Pawa*, Bianco Lunos Bogtrykkeri, Kopenhag.

Cevahirkelam, A.S. (1924). *Asarû’l Şia el-İmamiye I-IV (1.Basım)*, Vezaret Ma’aruf ve Evkaf ve Senayi Müstezerfe, Tahran.

El Hasan bin İbrahim el-Münşi el-Hısnî, (2019). *Tarih-i Hısn Kaifa*, Tashih: Yusuf Baluken, Nubihar, Yayınları, İstanbul.

Evliya Çelebi, (2010). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi 1-10, (1.Cild-4. Kitap)*, Haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Gökalp, Z. (2011). *Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler*, İstanbul: Kaynak Yayınları.

İskender Bey-i Türkmen, (2019). *Tarih-i Alem Ara-yi Abbasî, I-IV, C. II-1, Dizi 2, Sayı 17* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınlar.

İskender Bey-i Türkmen, (2019). *Tarih-i Alem Ara-yi Abbasî, I-IV, (C. II-2, Dizi 2, Sayı 17)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınlar.

Jan Şarden, (1372). *Sefername I-V*, Ter. İkbal yegmayî, Tahran: Neşre Tus.

Kızılbaşlar Tarihi, (2019). (Gündüz. T, Çev), Yeditepe Yayınevi, İstanbul.

Kütükoğlu, B. (1993). *Osmanlı-İran Siyasi Münasebetleri(1578-1612)*, (No:43), İstanbul Fatih Cemiyeti-Kara Mustafa Paşa Medresesi.

Hüseyin. M.C. - Hadiyan, K. (1388). “Cayigâh ve Karkerd-i Hanedan-ı Dunbulî der Tarih-i İran, Safeviye ta Kaçar” *Pejuhişha-yi Tarihi, İlmi Pejuhişi, Danişkede-i Edebiyat ve Ulum-i İnsani-yi Danişgah-ı İsfahan*, 3, 1-18.

Muhammed İştihardi, (1399). *Tezkiret'ül Denabîle*, Tashih: Ebûlfazl Muradî Kum., İntişarate Huyî.

Nadir Mirza, (1398). *Tarih-i Cografyay-i Dar'ul Saltanete Tebriz*, (Tashih: Gulam Reza Tebatebai-i Mecd), Tebriz: İntişarate Aydın-İntişarat-ı Yanar.

Nikitine, B. (1929) “Les Afsars D'urumiyeh“, *Journal Asiatique-Librairie Orientaliste Paul Geuthner Rue Jacob*, (8, Janvier-Mars), 67-113.

Riyahi, M. E. (1372). *Tarih-i Hoy*, İntişarat-ı Tus. Tahran.

Ruhanî, B. M. (1382). *Tarih-i Meşair-i Kûrd I-III*, (Be Kûşeşê Muhammed Macid Merduh Ruhani), Tahran: İntişaratê Seda û Sima.

Şeref Han-ı Bitlisi, (2019). *Şerefname I-II*, (Yeğîn. A, Çev), İstanbul: Nûbihar Yayınları.

Tevfik, Z. S. (2007). *El-Kebail ve Ze'amat el-Kabilet'ül Kûrdiye fi el-Asr'il el-Vasit*, Erbil: Müesese-i Mukriyanî el-Behus ve el-Neşr.

Sümer, F. (1988). “ Abbas I”, *Dia*, C.1, İstanbul, 17-19.

ez-Zehbî et-Türkmânî, (1962). *el-Müştebih fi'r-Ricâl Esmâihim ve Ensâbihim*, thk: Ali Muhammed el-Becâvî, Kahire: Dârü'l İhyâü'l-Kütübü'l-Arabiyye.

EKLER

Ek-1. Selman Han-ı Subaşı-yı Dunbulı'nin Şeceresi

